

## KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE 5/2001 rd

### Regeringens proposition med förslag till lag om försök med påbyggnadsexamina vid yrkeshög- skolorna och till vissa lagar i samband med den

#### INLEDNING

##### **Remiss**

Riksdagen remitterade den 13 mars 2001 regeringens proposition med förslag till lag om försök med påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna och till vissa lagar i samband med den (RP 21/2001 rd) till kulturutskottet för beredning.

##### **Sakkunniga**

Utskottet har hört

- undervisningsrådet Marita Savola och direktör Juha Arhinmäki, undervisningsministeriet
- planeringsdirektör Petri Pohjonen, Utbildningsstyrelsen
- rektor Eero Kasanen, Helsingfors handelshögskola
- rektor Henrik Wolff, Arcada, Nylands svenska yrkeshögskola
- utvecklingsdirektör Eeva-Liisa Antikainen, Esbo—Vanda yrkeshögskola
- rektor Pertti Törmälä, Esbo—Vanda tekniska yrkeshögskola EVTEK
- ledande rektor Osmo Lampinen, Humanistiska yrkeshögskolan
- rektor Mauri Panhelainen, Jyväskylä yrkeshögskola
- rektor Marja-Liisa Tenhunen, Mellersta Österbottens yrkeshögskola
- enhetsföreståndare Annikki Lämsä, Uleåborgsregionens yrkeshögskola
- rektor Aune Jutila, Tampereens sosiaalialan oppilaitos

- sakkunnige Antti Virtanen, Finlands Kommunförbund
- landskapsdirektör Pekka Turunen, Satakuntaliitto
- direktör Tytti Varmavuo, Nokia
- utbildnings- och arbetskraftspolitiska sekreteraren Heikki Liede, Akava r.f.
- utbildningspolitiska ombudsmannen Tarja Tuominen, Servicearbetsgivarna rf
- utbildningschef Markku Liljeström, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- direktör Martti Pallari, Företagarna i Finland
- utbildningschef Manu Altonen, Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund
- utbildnings- och arbetskraftspolitiska ombudet Mervi Huuskonen, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC
- direktören för utbildnings- och industripolitiska enheten Hannu Saarikangas, Ingenjörsförbundet
- utvecklingsdirektör Pirkko Ruuskanen-Parrukoski, Marttaliitto ry
- biträdande avdelningschef Pentti Aho, Undervisningssektorns Fackorganisation rf
- vice ordförande Jouni Kantola, Förbundet för studentkåren vid yrkeshögskolorna i Finland SAMOK rf
- intressebevakningssekreterare Petri Mustakallio, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund SAKKI rf
- utvecklingsdirektör Anja Uljas, Suomen Ekonomiliitto - Finlands Ekonomförbund - SEFE ry

- sakkunnige Anne Boström och medlemmen av yrkes- och utbildningssektionen Tuula Nykänen, Finlands Företagshälsovårdareförbund rf
- utbildningspolitiska ansvarige Lauri Luoto, Finlands studentkårers förbund FSF rf
- biträdande direktör Anneli Manninen, Sähköja elektroniikkateollisuusliitto SET
- ombudsman Ismo Kokko, Tradenomiliitto ry
- styrelsens vice ordförande Ritva Laakso-Manninen och generalsekreterare Kaj Malm, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer ARENE rf
- rektor Lauri Lajunen, Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto
- professor Pertti Kansanen.

## PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår en lag om försök med påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna. Syftet är att inhämta erfarenheter för att utveckla påbyggnadsexamen. Försökstillstånd beviljas av undervisningsministeriet. Påbyggnadsexamina föreslås omfatta 40—60 studieveckor. I lagen skall dessutom föreskrivas om villkoren för att bevilja tillstånd, behörighet för studier för påbyggnadsexamen och elevantagning. Under försöket skall påbyggnadsexamina finansieras på samma sätt som yrkesinriktade specialiseringsstudier vid yrkeshögskolor.

Lagen om vuxenutbildningsstöd och lagen om stödjande av arbetslösas frivilliga studier föreslås bli kompletterade med hänvisningar till lagen om försök med påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna så länge försöket pågår.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2002. Lagarna skall gälla till den 31 juli 2005. Också när lagarna har upphört att gälla skall de tillämpas på ordnandet av utbildning som inlets under försöket till dess utbildningen slutförts.

## UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

### *Allmän motivering*

Av de orsaker som framgår av propositionens motivering och med stöd av erhållen utredning finner utskottet propositionen behövlig och angelägen. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

En systematisk debatt om behovet av påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna började 1997 i Finland utifrån en beredning i rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene. Undervisningsministeriets utbildnings- och vetenskapspolitiska avdelning tillsatte i sin tur i februari 1998 en beredningsgrupp för att lägga upp en plan för pilotfasen när det gällde påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna. Den föreliggande propositionen har beretts utifrån riktlinjerna i statsrådets plan för utveckling av utbildningen och forskningen 1999.

Enligt propositionens motivering kräver de snabba förändringarna i arbetslivet, internationaliseringen, den tekniska utvecklingen i om-

världen samt strukturförändringarna i samhället och ekonomin att den vuxna befolkningens kompetensnivå ständigt måste ses över och att företagen och arbetsgemenskaperna måste ha förmåga att svara på de ökade kraven på allt bredare sakkunskap. Utbildningssystemet måste kunna tillgodose dessa behov på ett effektivt sätt. Utskottet anser att påbyggnadsutbildningen kan vara till nytta framför allt för dem som redan länge varit med i arbetslivet och som har behov av att förbättra sin egen kompetens också genom teoretiska studier. En utbildning som är nära förknippad med arbetslivet och som kan genomföras vid sidan av arbetet typ påbyggnadsutbildning vid yrkeshögskola, ger en möjlighet att snabbt nyttiggöra den nya utbildningen och kräver inte i likhet med heldagsstudier långvarig frånvaro från arbetslivet.

Utskottet omfattar målsättningen för försökslagen. Med hjälp av det tidsbestämda försöket kan information och erfarenheter inhämtas om

strukturen och omfattningen på påbyggnadsutbildningen vid yrkeshögskolorna, arbetsmarknadens behov och kontakterna med arbetsmarknaden samt hur påbyggnadsutbildningen placerar sig i systemet med högskoleexamina.

Yrkeshögskolorna har inom olika utbildningsområden odlat fasta och levande samarbetskontakter med företag och andra organisationer på arbetsmarknaden. De har utnyttjat praktiska arbetslivsstudier som ingår i alla examina, lärdomsprov på uppdrag av företag och många former av projektsamarbete, där också utvecklingssamarbete ingått. Ju närmare och djupare samarbetet har blivit, desto oftare har yrkeshögskolorna på senare år ingått breda samarbetsavtal inte minst med så kallade föregångarföretag i branscher där utvecklingen är mycket snabb och andra företag. Inom social- och hälsovården har ett nära samarbete uppstått framför allt med storskaliga arbetsgivare, t.ex. sjukvårdsdistrikt och städernas social- och hälsovårdsväsen.

Yrkeshögskolornas påbyggnadsexamina kan utvecklas till en högkvalitativ yrkesinriktad påbyggnadsexamen, som möjliggör för en vuxenstuderande att enligt principen om livslångt lärande nyttiggöra sin arbetslivserfarenhet och som vanligtvis avläggs vid sidan av förvärvsarbetet och i nära samband med det. Påbyggnadsexamen kan med hänsyn till sin natur, metoderna och inlärningsprocessen vara en ny typ av arbetslivsorienterad vuxenutbildningsexamen och avviker därmed klart till exempel från universitetsstudier för magistersgraden. Den skiljer sig givetvis också klart från vetenskapliga påbyggnadsexamina och utbildningen för licentiater och doktorer vid universiteten. Utskottet menar att dessa mål är så pass viktiga att det är angeläget att genomföra försöket.

Utskottet understryker att de branscher och utbildningsprogram som blir valda för försöket skall utgöra en tillräckligt varierad helhet för att erfarenheterna och resultaten skall kunna bedömas. För det krävs enligt utskottets mening att omkring 300 studerande börjar på denna utbildning per år. Enligt propositionen skall försöket genomföras inom de områden där behovet av

fortbildning och kompetensutveckling till följd av den snabba utvecklingen och internationaliseringen i arbetslivet är akutast. Handel och administration, teknik och hälsovård har bedöms vara sådana branscher. Vid valet av utbildningsprogram som leder till påbyggnadsexamen läggs vikt vid yrkeshögskolornas uppgift när det gäller att förbättra kompetensen för anställda hos små och medelstora företag och inom välfärdstjänster och stärka utvecklingsförutsättningarna inom dessa branscher. Utskottet anser att dessa branscher bör tas med i försöket. Utskottet påpekar dock att det inte ingår i regeringens planer att ta med den sociala sektorn i försöket. Utskottet anser att också det sociala området absolut bör tas med i försöket så att hälso- och sjukvården och det sociala området bildar en helhet. För utbildningen inom dessa branscher i övrigt har antagits en modell med gemensam kompetens för social- och hälsovårdsbranschen. Kompetens inom båda branscherna behövs sida vid sida också inom åldringsvården, mentalvården och missbrukarbetet, som nu föreslagits ingå i hälsovårdsutbildningen. Utskottet menar att detta kan ske utan att det behöver inrättas fler nybörjarplatser än 300 som planerat.

I arbetslivet krävs nuförtiden allt större kompetens för arbete i grupper och nätverk över yrkesgränserna. Därför understryker utskottet att studierna för påbyggnadsexamen bör vara nyskapande i den meningen att de traditionella gränserna för olika utbildningsprogram raseras. Yrkeshögskolornas påbyggnadsexamina bör utvecklas i riktning mot tvärsektoriella påbyggnadsexamina inom flera utbildningsområden och utbildningsprogram. Således är det också viktigt att flera yrkeshögskolor genom ett gemensamt projekt kan delta i försöket. Utskottet framhåller vidare att försöket inte bara får inkludera dem som under "första rondan" fick försökstillstånd, utan att tillstånd under processens gång också kan beviljas nya skolor som vill vara med om försöket och att också nya utbildningsområden inom de tre ovan nämnda branscherna kan tas med i försöket på ett senare stadium.

Utbildningens kvalitet har blivit den viktigaste av de faktorer som utskottet beaktat. Inom vårt

breda yrkeshögskolenätverk kan de bästa yrkeshögskolorna plockas ut för försöket och andra faktorer enligt 5 § 2 mom. samtidigt beaktas. Kvaliteten bör vara den primära faktorn som avgör vem som får försökstillstånd. För att säkerställa kvaliteten föreslår utskottet vidare att beslut om att bevilja försökstillstånd skall fattas på förslag av rådet för utvärdering av högskolorna.

I 12 § bestäms om uppföljning och utvärdering av försöken. Utskottet anser att det är viktigt med utvärdering under pågående försök. Under försöket bör utvärderingsresultatet nyttiggöras så att alla goda förfaranden som uppstår effektivt kan spridas och utbildningen och arbetslivet därmed utvecklas.

Regeringen föreslår att det skall föreskrivas om påbyggnadsexamens ställning i högskolornas examenssystem genom förordning av statsrådet. Ändå sägs det i första meningen i 2 § 1 mom. att påbyggnadsexamen vid yrkeshögskola utgör en högskoleexamen. Utskottet menar att det inte är nödvändigt att föreskriva noggrannare än så om examens ställning under försöket ens genom författningar på lägre nivå. Påbyggnadsexamens benämning och status i förhållande till andra examina bör enligt utskottets mening övervägas efter grundlig utredning när det är dags att dra slutsatser av försöket.

### **Detaljmotivering**

3 §. Paragrafen anger syftet med studier för en påbyggnadsexamen. En sådan examen ger framför allt bättre möjligheter till livslångt lärande och fullföljer principen om ett nära samband mellan utbildning och arbetsliv. Genom försöket fullföljs principen om livslångt lärande så tillvida att de som avlagt yrkeshögskoleexamen vid sidan av olika slag av kortvariga påbyggnadsutbildningar genom sin examensinriktade utbildning har en möjlighet att uppnå en helt ny kompetensnivå utifrån sin examen vid en yrkeshögskola och sin arbetslivserfarenhet.

4 §. Som framhålls i den allmänna motiveringen är kvaliteten den viktigaste faktorn för att en yrkeshögskola skall få försökstillstånd. För att för-

stärka denna aspekt föreslår utskottet en ändring i 4 § 1 mom., som går ut på att försökstillstånd beviljas på förslag av rådet för utvärdering av högskolorna.

5 §. I paragrafen bestäms om förutsättningarna för försökstillstånd och bedömning av försöksansökan. Enligt 1 mom. 1 punkten bör yrkeshögskolans tillstånd ha varit i kraft i minst två år. Utskottet påpekar att en del av de temporära yrkeshögskolorna permanentades så sent som den 1 augusti 2000. Ändå finns det bland dem yrkeshögskolor som har klarat sig bra bland annat i den bedömning av kvalitetsenheter inom utbildningen som rådet för utvärdering av högskolorna genomförde 2000 och bedömningar av spetsenheternas effekter för den regionala utvecklingen 2001. Utskottet menar att regeringens förslag till hur länge ett försökstillstånd är i kraft inte är en väsentlig kvalitetsfaktor i nuvarande läge. Därför har utskottet strukit 1 mom. 1 punkten.

Utskottet hänvisar till det som sagts i den allmänna motiveringen om att gränserna för olika utbildningsområden och utbildningsprogram måste raderas och framhåller att förutsättningarna i 5 § 1 mom. 1 och 2 punkten (2 och 3 punkten i propositionen) i alltför hög grad inskränker möjligheterna att uppnå de mål som utskottet ställt upp. Därför föreslår utskottet att innehållet i dessa punkter görs mindre strikt.

Dessutom har utskottet preciserat lydelsen i 3 punkten.

Utskottet hänvisar till det som anförts i den allmänna motiveringen och motiveringen till 4 § och tar in kvaliteten som ett kriterium vid en bedömning också enligt 2 mom.

Utskottet understryker att försöket bör utgöra en välbalanserad helhet också med hänsyn till regionerna och språkgrupperna. Det bör finnas tillgång till påbyggnadsutbildning på svenska genast från början av försöket, menar utskottet.

12 §. Utskottet har gjort en teknisk ändring i 2 mom.

14 §. Vid utfrågningen av sakkunniga har det kommit fram att många yrkeshögskolor redan

har förberett sig för eventuell utbildning för påbyggnadsexamen. Utskottet har ändrat propositionen så tillvida att också sådana yrkeshögskolor som inte skulle kunna anstå om högst skolestillstånd om regeringens proposition blir godkänd utan ändringar nu kan vara med och tävla om försökstillstånd. Hela processen med att bevilja försökstillstånd bör absolut tidsanpassas så att också dessa eventuella nya sökande har tillräckligt med tid för förberedelser. Vidare är det nödvändigt att skolorna efter det att försökstillstånd beviljats har tillräckligt med tid för att förbereda undervisningen i detalj och rekrytera studerande. Därför har utskottet ändrat ikraftträdelsebestämmelsen så att studier enligt försökslagen kan inledas tidigast den 1 augusti 2002.

derande. Därför har utskottet ändrat ikraftträdelsebestämmelsen så att studier enligt försökslagen kan inledas tidigast den 1 augusti 2002.

### **Förslag till beslut**

Med stöd av det ovan anförda föreslår utskottet vördsamt

*att det andra och tredje lagförslaget godkänns utan ändringar och*

*att det första lagförslaget godkänns med följande ändringar:*

## **1.**

### **Lag**

#### **om försök med påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1—3 §  
(Som i RP)

4 §  
*Försökstillstånd*

Undervisningsministeriet kan på ansökan av en yrkeshögskola och på förslag av rådet för utvärdering av högst skolorna bevilja tillstånd till försök.

(2 och 3 mom. som i RP)

5 §  
*Förutsättningarna för försökstillstånd och bedömning av försöksansökan*

Förutsättningarna för beviljande av försökstillstånd är följande:

1) (utesl.)

1) yrkeshögskolan har utexaminerat personer med yrkeshögskoleexamen inom utbildningsområdet i fråga eller inom ett utbildningsområde som stöder studier för en påbyggnadsexamen,

2) yrkeshögskolan har ordnat yrkesinriktade specialiseringsstudier inom utbildningsområdet i fråga eller inom ett utbildningsområde som stöder studier för en påbyggnadsexamen, samt

3) yrkeshögskolan har överlärare inom området i fråga vilka kan åta sig ansvaret för studierna för påbyggnadsexamen och vilka uppfyller de behörighetsvillkor för doktors- eller licentiatexamen eller konstnärliga meriter för överlärare som föreskrivs i förordningen om yrkeshögskolestudier (256/1995).

Vid bedömning av ansökningarna om försökstillstånd beaktas utbildningens kvalitativa nivå, målen för försöksprojektet, utbildnings- och arbetskraftsbehovet, kontakterna till arbetslivet samt forsknings- och utvecklingsarbetet inom utbildningsområdet i fråga samt huruvida försöket bildar en balanserad helhet regionalt och med beaktande av språkgrupperna.

6—11 §  
(Som i RP)

12 §

*Uppföljning och utvärdering av försöken*

(1 mom. som i RP)

Försöken utvärderas under försöksperioden av rådet för utvärdering av högskolorna.

13 §  
(Som i RP)

14 §

*Ikraftträdande*

(1 mom. som i RP)

*Utbildning enligt denna lag kan inledas tidigast den 1 augusti 2002.*

Lagen tillämpas på ordnandet av utbildning som inletts medan lagen var i kraft till dess utbildningen slutförts.

(4 mom. som 3 mom. i RP)

Helsingfors den 8 juni 2001

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kaarina Dromberg /saml  
vordf. Jukka Gustafsson /sd  
medl. Tapio Karjalainen /sd  
Tanja Karpela /cent  
Jyrki Katainen /saml  
Inkeri Kerola /cent  
Ossi Korteniemi /cent  
Markku Markkula /saml

Osmo Puhakka /cent  
Leena Rauhala /kd  
Säde Tahvanainen /sd  
Ilkka Taipale /sd  
Irja Tulonen /saml  
Unto Valpas /vänst  
ers. Christina Gestrin /sv.

Sekreterare vid behandlingen i utskottet var

utskottsrådet Marjo Hakkila.